

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра обліку, аналізу і аудиту**

ЗАТВЕРДЖЕНО

**ПРОГРАМА
фахового іспиту
для здобуття ступеня магістра
зі спеціальності D1 Облік і оподаткування
за освітньою програмою «Облік і оподаткування»**

Затверджено
Вченою радою економічного факультету
Голова Вченої ради економічного факультету
Роман ГРЕШКО

Протокол № 13 від квітня 2025 р.

Чернівці 2025

ПЕРЕДМОВА

До вступних випробувань на здобуття освітнього ступеня «магістр» зі спеціальності «Облік і оподаткування» допускаються вступники, що мають освітній рівень «бакалавр», або освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст». У відповідності до вимог, які висуваються до випускника-бакалавра, останній повинен мати всебічні та глибокі знання за спеціальністю, вміти оперувати економічними категоріями, розуміти суть облікових процесів, основ податкової системи, тобто продемонструвати знання з основних фахових дисциплін, які у змісті програми виділені в окремі розділи: «Бухгалтерський облік», «Фінансовий облік», «Теорія економічного аналізу», «Управлінський облік», «Аналіз господарської діяльності» та «Аудит».

Розділ І. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Тема 1. Господарський облік, його суть і характеристика

Поняття бухгалтерського обліку та його суть. Історія розвитку господарського обліку. Сутнісна характеристика терміну «Облік». Види господарського обліку, їх інтеграція. Суть і зміст статистичного, бухгалтерського і оперативного обліку, їх відмінність і єдність. Ринок і бухгалтерський облік. Поділ бухгалтерського обліку на фінансовий і управлінський.

Теоретичні та методологічні основи бухгалтерського обліку. Функції бухгалтерського обліку в умовах ринкової економіки. Види облікової (фінансової і управлінської) інформації.

Завдання бухгалтерського обліку. Контроль за виконанням планів, забезпечення збереження різних форм власності, режиму економії. Вимоги, стоять перед обліком. Вимірники, що застосовуються в обліку. Бухгалтерський облік як галузь економічної науки. Зв'язок бухгалтерського обліку з іншими економічними науками. Теорія бухгалтерського обліку – основа вивчення галузевих і спеціальних курсів обліку.

Тема 2. Предмет бухгалтерського обліку та його об'єкти.

Загальне поняття про предмет бухгалтерського обліку. Об'єкти бухгалтерського обліку, їх класифікація. Завдання, функції та принципи бухгалтерського обліку (згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»). Майно (господарські засоби) як об'єкт бухгалтерського обліку. Господарські процеси як об'єкти бухгалтерського обліку. Класифікація майна (господарських засобів) за складом і розміщенням та джерелами управління.

Тема 3. Методичні прийоми бухгалтерського обліку та їх використання на підприємствах

Загальне поняття про метод бухгалтерського обліку. Передумови побудови бухгалтерського обліку. Принципи бухгалтерського обліку. Складові частини (елементи) методу. Первинне спостереження; документування і інвентаризація; поточне групування господарських операцій; система рахунків і подвійний запис; вартісне вимірювання; оцінка і калькуляція (калькулювання); узагальнення інформації; бухгалтерський баланс і звітність. Методика і техніка бухгалтерського обліку.

Тема 4. Бухгалтерський баланс

Суть балансу, його будова. Основи побудови бухгалтерського балансу. Структура бухгалтерського балансу та групування статей. Валюта балансу. Загальні вимоги до розкриття статей балансу згідно НП(С)БО 1.

Зміни в балансі під впливом господарських операцій, їх типи. Теоретичне та практичне значення класифікації господарських операцій. Поняття балансового методу. Економічний зміст основних балансових співвідношень.

Тема 5. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис

Поняття про рахунки бухгалтерського обліку як про спосіб групування, поточного відображення узагальнення та контролю даних про господарські операції.

Принцип класифікації рахунків бухгалтерського обліку. Відмінність підходів до класифікації рахунків. Класифікація рахунків бухгалтерського обліку за їх економічним змістом.

Класифікація рахунків бухгалтерського обліку за їх структурою і призначенням.

Мета її побудови і суть.

Класифікація рахунків бухгалтерського обліку по відношенню до балансу.

Позабалансові рахунки. Характеристика, значення і зміст позабалансового обліку.

План рахунків бухгалтерського обліку, його значення, характеристика і зміст. Класифікація рахунків за економічним змістом основа для побудови плану рахунків. Коротка характеристика єдиного Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Будова рахунків: дебет, кредит, обороти і залишки (сальдо). Активні і пасивні рахунки, їх структура.

Суть подвійного запису на рахунках. Обґрунтування подвійного запису, його контрольне значення. Кореспонденція рахунків. Бухгалтерські записи, їх види. Будова моделі кореспонденції рахунків.

Синтетичний і аналітичний облік на рахунках. Поняття про субрахунки. Види аналітичних рахунків. Зв'язок показників синтетичного і аналітичного обліку, його контрольне значення.

Взаємозв'язок між рахунками і балансами. Узагальнення даних поточного обліку. Оборотна відомість по синтетичних рахунках, шахова оборотна відомість.

Скорчена відомість по рахунках аналітичного обліку. Контрольне значення оборотних відомостей. Сальдові і оборотні відомості.

Тема 6. Документація та інвентаризація

Загальне поняття про первинне спостереження та облікові документи. Документація, її суть і значення. Матеріальні носії первинної облікової інформації.

Роль документів в бухгалтерському обліку, контролі, документальній ревізії, в оперативній роботі по організації господарської діяльності. Поняття про машинні носії первинних облікових даних.

Класифікація бухгалтерських документів. Вимоги до їх змісту і оформлення. Реквізити документів. Поняття про документообіг, його обумовленість формою організації та механізації обліку. Документування господарських операцій. Напрямки удосконалення бухгалтерських документів.

Інвентаризація як спосіб первинного спостереження операцій, контролю за збереженням власності, уточнення показників поточного бухгалтерського обліку. Види інвентаризації. Поняття про порядок проведення інвентаризацій, виявлення і відображення їх результатів в обліку.

Тема 7. Оцінювання та калькуляція в системі бухгалтерського обліку

Оцінка об'єктів бухгалтерського обліку, її мета і принципи. Вимоги щодо забезпечення правильності відображення об'єктів бухгалтерського обліку та достовірності оцінки. Оцінка об'єктів обліку. Оцінка основних засобів, виробничих запасів, дебіторської заборгованості. Оцінка зобов'язань. Оцінка доходів. Оцінка витрат.

Калькуляція як спосіб групування витрат, їх вимірювання та визначення собівартості. Об'єкти обліку витрат і об'єкти калькуляції. Зміст групування витрат за економічними елементами та за статтями калькуляції. Методи калькуляції, їх характеристика. Контрольне значення оцінки і калькуляції.

Тема 8. Облік основних господарських процесів

Методологічні основи обліку господарських процесів. Господарські процеси, як об'єкт бухгалтерського обліку. Стадії процесу кругообігу капіталу, їх зміст. Облік процесу постачання. Економічна сутність процесу постачання. Процес постачання в системі рахунків бухгалтерського обліку. Схема обліку процесу постачання. Облік транспортно-заготівельних

витрат. Методи списання вартості відпускних запасів.

Облік процесу виробництва. Економічна суть процесу виробництва. Завдання обліку процесу виробництва. Калькулювання як спосіб групування витрат. Формування собівартості продукції та класифікація витрат. Процес виробництва в системі рахунків бухгалтерського обліку. Схема обліку процесу виробництва. Синтетичний облік процесу виробництва.

Облік процесу реалізації. Економічна суть процесу реалізації. Завдання обліку процесу реалізації. Процес реалізації в системі рахунків бухгалтерського обліку. Схема обліку реалізації продукції. Визначення собівартості реалізованої продукції. Визначення фінансових результатів.

Операційна, фінансова та інвестиційна діяльність підприємства. Основна діяльність підприємства.

Тема 9. Облікові реєстри, техніка, форми й організація обліку на промислових підприємствах

Облікові реєстри, їх суть і значення. Види і форми облікових реєстрів, їх модифікація в умовах застосування сучасної лічильної техніки. Класифікація облікових реєстрів. Типові форми облікових реєстрів. Стандартизація і уніфікація облікових реєстрів.

Лічильні записи, поняття і способи. Хронологічний і систематичний запис. Ручний і машинний запис. Шаховий і лінійний запис. Значення нагромадження і групування облікових даних.

Форми бухгалтерського обліку, їх суть та історичне значення. Меморіально-ордерна, журнально-ордерна (журнальна) і таблично-автоматизована форми. Помилки в лічильних записах, способи їх виявлення і виправлення.

Тема 10. Фінансова звітність

Звітність як спосіб узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку. Мета, склад та елементи, якісні характеристики та принципи фінансової звітності.

Види звітності та її зміст. Баланс (Звіт про фінансовий стан). Особливості його складання. Зміст і форма балансу. Зміст і форма «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)». Мета складання, зміст, форма «Звіту про рух грошових коштів». Звіт про власний капітал. Мета складання, зміст, форма звіту. Примітки до річної фінансової звітності.

Розділ II. ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК

Тема 1. Основи побудови фінансового обліку

Сутність та значення бухгалтерського обліку у системі управління підприємством. Мета та основні завдання ведення бухгалтерського обліку. Види бухгалтерського обліку. Порівняльна характеристика фінансового, управлінського та податкового обліку.

Склад та елементи фінансової звітності. Якісні характеристики фінансової звітності. Користувачі фінансової звітності та їх інформаційні потреби. Принципи підготовки фінансової звітності.

Правове регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Сутність державного регулювання методології та організації обліку на підприємствах. Сутність М(С)БО та НП(С)БО.

Сутність та значення облікової політики, порядок її розробки. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві: способи ведення бухгалтерського обліку, структура та функції бухгалтерського апарату. Поняття облікового процесу. Техніка ведення бухгалтерського обліку: розробка робочого плану рахунків, визначення форми обліку,

графіків документообороту первинних документів і реєстрів обліку, організації їх архівування, визначення порядку проведення інвентаризації. Обґрунтування методичних елементів облікової політики щодо окремих об'єктів обліку.

Тема 2. Облік основних засобів

Сутність необоротних матеріальних активів, їх класифікація, порядок визнання та оцінки. Документальне оформлення руху матеріальних необоротних активів. Характеристика рахунків з обліку необоротних матеріальних активів. Облік надходження необоротних матеріальних активів та капітальних інвестицій. Порівняльна характеристика методів нарахування амортизації (зносу) необоротних матеріальних активів та порядок їх обліку. Облік вибуття необоротних матеріальних активів. Порядок здійснення та відображення переоцінки та зменшення корисності активів. Облік проведення ремонтів основних засобів господарським та підрядним способами. Організація та методика проведення інвентаризації необоротних матеріальних активів.

Особливості облік операцій з операційної та фінансової оренди необоротних матеріальних активів.

Розкриття інформації про необоротні матеріальні активи в облікових реєстрах та у фінансовій звітності.

Тема 3. Облік нематеріальних активів

Сутність нематеріальних активів, їх класифікація, порядок визнання та оцінки. Документальне оформлення руху нематеріальних активів.

Характеристика рахунків з обліку нематеріальних активів. Облік надходження та вибуття нематеріальних активів. Облік амортизації (зносу) нематеріальних активів. Інвентаризація нематеріальних активів.

Розкриття інформації про нематеріальні активи в облікових реєстрах та у фінансовій звітності.

Тема 4. Облік фінансових інвестицій

Сутність фінансових інвестицій, їх класифікація, порядок визнання та оцінки.

Характеристика рахунків з обліку фінансових інвестицій. Облік фінансових інвестицій. Особливості обліку інвестицій за справедливою вартістю: метод амортизації собівартості та метод участі в капіталі.

Розкриття інформації про фінансові інвестиції в облікових реєстрах та у фінансовій звітності.

Тема 5. Облік запасів

Сутність запасів, їх класифікація, порядок визнання та оцінки. Документальне оформлення руху виробничих запасів.

Характеристика рахунків з обліку виробничих запасів. Синтетичний облік виробничих запасів та сутність методів оцінки їх руху. Аналітичний облік виробничих запасів. Особливості обліку товарно-виробничих запасів на складі. Облік оборотних МШП. Інвентаризація товарно-виробничих запасів.

Розкриття інформації про запаси в облікових реєстрах та у фінансовій звітності.

Тема 6. Облік витрат виробництва

Сутність витрат виробництва, їх класифікація, порядок визнання та оцінки.

Характеристика рахунків з обліку витрат виробництва. Склад витрат, що формують собівартість продукції, робіт, послуг.

Облік прямих витрат виробництва. Облік та розподіл загальновиробничих витрат.

Варіанти обліку витрат із використання 8 та 9 класу рахунків.

Оцінка та облік незавершеного виробництва. Облік витрат від браку продукції на виробництві та напівфабрикатів. Облік витрат основного та допоміжного виробництва.

Розкриття інформації про витрати виробництва в облікових регістрах та у фінансовій звітності.

Тема 7. Облік готової продукції

Сутність готової продукції, її класифікація. Порядок визначення собівартості готової продукції. Документальне оформлення, синтетичний та аналітичний облік готової продукції. Розкриття інформації про готову продукцію в облікових регістрах та у фінансовій звітності.

Тема 8. Облік дебіторської заборгованості

Сутність дебіторської заборгованості, її класифікація, порядок визнання та оцінки.

Характеристика рахунків з обліку дебіторської заборгованості. Документальне оформлення та облік дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Порядок створення та облік резерву сумнівних боргів.

Облік дебіторської заборгованості за розрахунками. Облік розрахунків за виданими авансами. Облік розрахунків з підзвітними особами. Облік за нарахованими доходами. Облік розрахунків за претензіями. Облік розрахунків за відшкодування завданих збитків. Розрахунки з іншими дебіторами.

Розкриття інформації про дебіторську заборгованість в облікових регістрах та у фінансовій звітності.

Тема 9. Облік грошових коштів

Сутність грошових коштів та грошового обігу. Загальний порядок ведення касових операцій та на рахунках в банку. Види банківських рахунків та порядок їх відкриття.

Характеристика рахунків з обліку грошових коштів. Документальне оформлення та облік касових операцій. Облік інших грошових документів. Облік розрахунків векселями. Документальне оформлення та облік руху грошових коштів на рахунках у банку. Форми безготівкових розрахунків. Інвентаризація грошових коштів.

Розкриття інформації про грошові кошти в облікових регістрах та фінансовій звітності.

Тема 10. Облік витрат майбутніх періодів

Сутність витрат майбутніх періодів, їх класифікація. Документальне оформлення та облік витрат майбутніх періодів. Розкриття інформації про витрати майбутніх в облікових регістрах та у фінансовій звітності.

Тема 11. Облік зобов'язань

Сутність зобов'язань, їх склад, визнання, оцінка та класифікація. Характеристика рахунків з обліку зобов'язань. Документальне оформлення та облік розрахунків з постачальниками та підрядниками. Облік інших поточних зобов'язань. Облік поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями. Облік короткострокових векселів виданих. Облік розрахунків з учасниками. Облік розрахунків за авансами одержаними.

Облік поточних забезпечень та непередбачуваних зобов'язань. Документальне оформлення та облік кредитів банку. Облік довгострокових зобов'язань за векселями, за облігаціями та з фінансової оренди.

Розкриття інформації про зобов'язання в облікових регістрах та фінансовій звітності.

Тема 12. Облік оплати праці

Заробітна плата: поняття, види і форми оплати праці. фонд оплати праці. Документальне оформлення праці та її оплати. Організація аналітичного та синтетичного обліку розрахунків за виплатами працівникам. Порядок здійснення та облік утримань із заробітної плати. Порядок обчислення середньої заробітної плати. Порядок оплати днів тимчасової непрацездатності та розрахунків з Пенсійним фондом щодо оплати днів непрацездатності.

Види відпусток та порядок їх надання. Порядок нарахування відпускних та їх документальне оформлення. Порядок формування та облік резерву на відпустки.

Розкриття інформації про зобов'язання з оплати праці, про витрати на оплату праці та в облікових регістрах та фінансовій звітності

Тема 13. Облік розрахунків з бюджетом

Види податкових платежів та їх класифікація. Документальне оформлення розрахунків з бюджетом. Організація синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з бюджетом. Особливості обліку розрахунків з бюджетом по ПДВ. Облік розрахунків з бюджетом по податку на прибуток. Порядок визначення та облік відстрочених податкових активів та податкових зобов'язань. Облік розрахунків по податку на доходи фізичних осіб, акцизному податку, по єдиному податку та інших податкових платежах.

Порядок відображення у звітності інформації про розрахунки з бюджетом в облікових регістрах та фінансовій звітності.

Тема 14. Облік доходів і витрат

Види діяльності підприємства та їх характеристика. Загальна класифікація доходів і витрат діяльності підприємства та їх взаємозв'язок з рахунками бухгалтерського обліку. Визнання, склад та оцінка доходів підприємств. Класифікація доходів. Документальне оформлення одержаних доходів. Облік доходів від різних видів діяльності. Поняття, характеристика та визнання витрат. Класифікація витрат. Документальне оформлення здійснених витрат. Облік витрат за елементами. Облік витрат діяльності.

Склад доходів майбутніх періодів та порядок їх обліку.

Порядок відображення в облікових регістрах та звітності інформації про доходи та витрати.

Тема 15. Облік фінансових результатів діяльності підприємства

Поняття фінансових результатів та порядок їх формування. Синтетичний та аналітичний облік фінансових результатів від звичайної діяльності. Характеристика НП(С)БО 17 «Податок на прибуток». Порядок відображення у звітності інформації про фінансові результати.

Тема 16. Облік власного капіталу

Характеристика складових власного капіталу підприємства. Зареєстрований (пайовий) капітал підприємств та порядок його формування на підприємствах різних форм власності і

організаційно-правових форм. Синтетичний облік формування та змін зареєстрованого капіталу. Облік пайового капіталу. Облік капіталу у дооцінках. Характеристика та склад додаткового капіталу. Особливості обліку емісійного доходу, іншого вкладеного капіталу, безоплатно отриманих необоротних активів. Облік цільового фінансування та цільових надходжень.

Поняття та значення резервного капіталу. Порядок формування та організація синтетичного обліку резервного капіталу. Поняття вилученого капіталу. Синтетичний та аналітичний облік вилученого капіталу. Облік нерозподілених прибутків (непокритих збитків). Облік використання прибутку. Неоплачений капітал та порядок його обліку.

Порядок відображення в облікових регістрах та звітності інформації про власний капітал.

Розділ III. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК

Тема 1. Мета, зміст та організація управлінського обліку

Роль обліку в управлінні собівартістю продукції. Операційна модель інформаційної системи управлінського обліку. Характеристика інформації, яка використовується управлінською ланкою підприємства. Сутність, задачі та функції управлінського обліку. Етапи розвитку управлінського обліку. Предмет і об'єкти управлінського обліку. Взаємозв'язок і відмінності фінансового та управлінського обліку. Схеми організації управлінського обліку за різних систем обліку. Залежність управлінського обліку від принципів побудови плану рахунків. Місце управлінського обліку в системі Плану рахунків України. Проблеми організації управлінського обліку на підприємствах України.

Тема 2. Класифікація і поведінка витрат

Законодавчі та нормативні акти, що визначають склад витрат і доходів. Класифікація доходів і характеристика їх основних видів. Загальнооблікова та управлінська класифікація витрат за річними ознаками. Характеристика основних видів витрат. Характер реактування витрат при змінах обсягу діяльності підприємства. Поведінка змінних і постійних витрат при змінах обсягу діяльності підприємства. Оцінка витрат і побудова їх функції. Методи визначення функції витрат, їх сутність і порівняльна характеристика.

Тема 3. Система обліку і калькулювання за повними витратами

Сутність і зміст обліку виробничих витрат. Об'єкти витрат і об'єкти калькулювання. Класифікація методів обліку витрат і калькулювання. Характеристика і сфера застосування простого, позамовного, попередільного та нормативного методів обліку і калькулювання. Організація зведеного обліку витрат за річних методів обліку. Методика і техніка калькуляційних розрахунків. Історія розвитку методів обліку витрат і калькулювання повної собівартості продукції в країнах з ринковою економікою. Характеристика і сфера застосування методу одно рідних секцій, стандарт-косту та методу нормативного розподілу постійних витрат. Порівняльна оцінка вітчизняних і зарубіжних методів обліку повної собівартості продукції. Перехід від методів обліку, які ґрунтуються на об'ємних показниках діяльності, до методів обліку витрат на основі видів діяльності (поопераційний облік).

Тема 4. Система обліку і калькулювання за змінними витратами

Проблеми сучасного управлінського обліку. Необхідність і можливість переходу від обліку і калькулювання повної собівартості продукції до обліку і калькулювання неповної собівартості. Характеристика і сфера застосування простого директ-косту. Особливості

розвинутого директ-косту, його переваги і можливості. Зародження і розвиток стратегічного обліку.

Тема 5. Система обліку і калькулювання за нормативними витратами

Історія розвитку і впровадження нормативного методу обліку витрат і калькулювання. Порівняльна оцінка елементів методу стандарт-кост і нормативного методу. Організація нормативного господарства підприємства і складання нормативних калькуляцій. Облік зміни норм. Методика і техніка обліку відхилень від норм. Аналіз відхилень від норм і управління за ними.

Тема 6. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку

Прийняття рішень і планування діяльності на основі аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток». Методи аналізу «витрати – обсяг – прибуток». Визначення точки беззбитковості; розрахунок обсягу діяльності, необхідного для бажаного прибутку; визначення (планування) прибутку за певного обсягу діяльності. Графічні методи аналізу. Припущення аналізу «витрати – обсяг – прибуток».

Тема 7. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень

Релевантний підхід до управління. Поняття про релевантність облікової інформації та її вплив на прийняття рішень. Пошук альтернативних варіантів дій і вибір найбільш оптимального з них. Використання аналізу «витрати – обсяг – прибуток» у процесі прийняття рішень. Аналіз типових варіантів альтернативних рішень: виробляти або купувати, прийняття або відмова від спеціального замовлення, припинення діяльності неприбуткового сегмента тощо.

Тема 8. Бюджетування і контроль

Бюджет як інструмент системи управлінського контролю, його сутність і функції. Види і форми бюджетів. Загальна характеристика операційного і фінансового бюджетів. Порядок складання і призначення бюджету продажів, бюджету виробництва, бюджету придбання і використання матеріалів, бюджету трудових витрат, бюджету загальновиробничих витрат, бюджету адміністративних витрат і витрат на збут. Методика і техніка контролю за виконанням бюджетів. Призначення і порядок складання гнучких бюджетів. Аналіз відхилень з використанням гнучкого бюджету.

Тема 9. Облік і контроль за центрами відповідальності

Поняття і класифікація центрів відповідальності. Принципи обліку, звітності та оцінки діяльності центрів відповідальності. Облік і оцінка діяльності центрів витрат. Облік і оцінка діяльності центрів прибутку. Облік і оцінка діяльності центру інвестицій. Поняття про трансфертні ціни та їх застосування. Функції та методи визначення трансфертних цін. Особливості обліку і звітності по сегментах бізнесу.

Розділ IV. ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Тема 1. Наукові основи економічного аналізу

Економічний аналіз і теорія пізнання. Теорія пізнання - методологічна основа всіх галузевих наук і аналізу зокрема. Об'єкти і суб'єкти пізнання. Аналіз і синтез - важливі

інструменти пізнання. Індукція і дедукція в процесі аналітичних досліджень. Роль аналізу на кожній стадії процесу пізнання. Єдність аналізу і синтезу в науковому методі пізнання.

Економічний аналіз і найважливіші категорії діалектики (рух і розвиток об'єктів аналізу; простір і час, як загальні форми існування об'єктів аналізу; сутність і явище; зміст і форма; система, структура; причина, наслідок; необхідність, випадковість). Економічний аналіз і закони діалектики (закон єдності та боротьби протилежностей; закон взаємного переходу кількісних і якісних змін; закон заперечення). Економічний аналіз і основні принципи діалектики.

Економічний аналіз як наука. Об'єктивні умови становлення економічного аналізу як науки. Економічний аналіз - функціональна конкретно-економічна наука: теоретичний, конкретно-економічний аналіз, мікро - і макроаналіз.

Роль економічного аналізу в управлінні. Еволюція системи управління і розвиток економічного аналізу. Системний підхід до управління. Системність, комплексність економічного аналізу. Економічний аналіз як важлива функція управління. Взаємозв'язок економічного аналізу з іншими функціями управління (плануванням, організацією, мотивацією, обліком, контролем, регулюванням тощо).

Економічний аналіз і обґрунтування управлінських рішень. Природа управлінських рішень. Процес прийняття управлінських рішень та економічний аналіз. Роль аналізу на кожному етапі вироблення управлінських рішень.

Принципи економічного аналізу.

Історія та перспективи розвитку економічного аналізу.

Тема 2. Зміст, предмет і завдання економічного аналізу

Підприємство як відкрита соціально-економічна система, її керована і керуюча підсистеми. Економічний аналіз як елемент керуючої підсистеми. Господарська і маркетингова діяльність як керовані підсистеми і об'єкти економічного аналізу. Елементи господарської діяльності (техніка, технологія, організація виробництва, організація праці, економічні відносини, соціальні умови трудового колективу); елементи маркетингової діяльності (ринкова ситуація підприємства, конкуренти, власні експортні можливості, сучасні і потенційні споживачі, товари); господарські процеси як об'єкти економічного аналізу. Предмет економічного аналізу, еволюція його формування. Характеристика різних точок зору вчених на дефініцію „предмет економічного аналізу».

Зміст економічного аналізу в системі ринкових відносин. Завдання економічного аналізу. Функції аналізу.

Економічний аналіз як наука, його місце в системі наук. Зв'язок економічного аналізу з дисциплінами циклу природничо-наукової підготовки (політичною економією, мікро- та макроекономікою, бухгалтерським обліком, статистикою, економіко-математичним моделюванням, економікою підприємства) та дисциплінами професійної та практичної підготовки (фінансовим, управлінським обліком, аудитором).

Тема 3. Види економічного аналізу

Функції управління й основи класифікації видів економічного аналізу. Ретроспективний аналіз. Зміст, мета, завдання, основні методологічні елементи.

Організація і основні джерела інформації. Методика ретроспективного аналізу основних показників господарської діяльності підприємств.

Оперативний аналіз. Зміст, мета, завдання, характерні риси, основні методологічні елементи (об'єкти, показники, фактори, періодичність здійснення аналітичних оцінок, суб'єкти, джерела інформації). Організація та методика оперативного економічного аналізу. Оперативний аналіз в умовах комп'ютерної обробки інформації, особливості його організації.

Перспективний аналіз. Зміст, завдання, основні методологічні елементи. Особливості організації і методики перспективного аналізу. Методи і засоби автоматизації моделювання і прогнозування економічних процесів.

Внутрішньогосподарський аналіз. Зміст, значення і завдання, організація і основні джерела інформації. Характеристика основних методологічних елементів внутрішньогосподарського економічного аналізу. Особливості методики аналізу діяльності структурних підрозділів підприємства за центрами виникнення витрат та центрами відповідальності.

Міжгосподарський порівняльний аналіз. Зміст, значення і завдання. Поняття бази порівняння. Основи науково обґрунтованого групування об'єктів міжгосподарських порівнянь. Основні прийоми і умови досягнення порівняльності об'єктів. Організація міжгосподарського порівняльного аналізу.

Техніко-економічний і соціально-економічний аналіз. Зміст, мета, завдання. Система техніко-виробничих і соціально-економічних показників, методика їх аналізу. Основні джерела інформації.

Фінансовий аналіз. Об'єктивна необхідність фінансового аналізу. Зміст, мета, завдання, об'єкти, види. Основні методологічні елементи фінансового аналізу.

Маркетинговий аналіз. Об'єктивна необхідність маркетингового аналізу, його значення, завдання. Аналіз макросередовища підприємства. Об'єкти та методика маркетингового аналізу мікросередовища.

Маржинальний аналіз. Основні положення маржинального аналізу. Аналіз беззбитковості. Аналіз співвідношення «витрати – обсяг продажів - прибуток».

Аналіз вигід і витрат. Суть, значення, мета, завдання. Основні структурні елементи методології. Методика аналізу.

Функціонально-вартісний аналіз. Суть, значення, мета й завдання. Форми та принципи ФВА. Мета й завдання ФВА. Функціональний опис об'єктів аналізу. Методи оцінки функцій. Функціонально необхідні витрати, їх визначення й аналіз.

Комплексний характер ФВА, етапи його проведення. Програма окремих етапів. Досвід і перспективи використання ФВА. Історія розвитку ФВА. Особливості досліджень по ФВА в зарубіжних країнах. Перспективи удосконалення методики і організації ФВА.

Системний аналіз. Суть, значення і завдання системного аналізу. Основні елементи системного аналізу. Використання системного аналізу для розв'язання аналітичних задач.

Тема 4. Система комплексного економічного аналізу

Комплексний економічний аналіз (КЕА), його роль в управлінні діяльністю підприємства, мета, завдання, характерні риси. Системний підхід до економічного аналізу і способи його реалізації. Етапи системного аналізу, їх характеристика.

Система показників КЕА, її підсистеми (блоки). Характеристика блоків показників, їх зовнішні та внутрішні зв'язки. Блок-схема проведення КЕА.

КЕА як система пошуку резервів росту ефективності виробництва. Поняття, економічна сутність факторів росту ефективності господарської діяльності та резервів, їх класифікація.

Принципи організації пошуку і підрахунку резервів. Методики підрахунку і обґрунтування величини резервів. Сутність формального і неформального підходів до підрахунку резервів.

Тема 5. Метод і методика економічного аналізу

Метод економічного аналізу, його характерні ознаки.

Методика та методологія економічного аналізу. Зміст методики економічного аналізу. Загальна і часткова методика. Складові елементи методики економічного аналізу. Способи,

через які реалізується науковий апарат методу економічного аналізу, їх класифікація.

Система показників як елемент методики економічного аналізу. Класифікація показників. Вивчення взаємозв'язків економічних показників. Роль фактора в аналізі як умови здійснення господарських процесів, причини зміни результатів діяльності.

Тема 6. Способи обробки економічної інформації в економічному аналізі

Спосіб порівняння. Сутність, форми порівнянь, їх мета, можливості використання в аналізі. Базис порівнянь. Основні умови порівнянності показників. Порівняльний аналіз, його види: горизонтальний, вертикальний, трендовий, одномірний, багатомірний.

Багатомірні порівняння в аналізі. Завдання, можливості і напрямки використання, побудова алгоритму багатомірних порівнянь.

Способи приведення показників до порівнюваного виду, нейтралізація впливу цінового, об'ємного (кількісного), структурного та якісного факторів. Інші способи досягнення порівнянності показників.

Використання відносних і середніх величин в економічному аналізі. Зміст, види, можливості використання в економічному аналізі.

Спосіб групування інформації в економічному аналізі. Особливості використання групувань в статистиці та аналізі. Зміст типологічних і структурних групувань. Аналітичні групування, їх роль в економічному аналізі. Методика аналітичних групувань.

Деталізація. Сутність, види, можливості використання в економічному аналізі. Спосіб деталізації загальних показників за часовою ознакою, за місцем здійснення господарських операцій, за центрами відповідальності та за складовими частинами показників (факторами).

Балансовий спосіб. Сутність балансового способу, можливості використання в економічному аналізі.

Графічний спосіб. Сутність графіків, їх роль в економічному аналізі. Класифікація графіків, що використовуються в економічному аналізі, вимоги до побудови графіків.

Способи табличного відображення аналітичних даних. Значення аналітичних таблиць. Види, правила оформлення, форми аналітичних таблиць.

Тема 7. Методика факторного аналізу, способи вимірювання впливу факторів в детермінованому аналізі та вивчення стохастичних взаємозв'язків

Економіко-математичне моделювання як спосіб вивчення господарської діяльності. Поняття моделі та моделювання. Види моделей. Використання імітаційних моделей в економічному аналізі. Етапи процесу моделювання.

Детерміноване моделювання факторних систем. Основні типи кінцевих факторних систем. Способи моделювання детермінованих факторних систем.

Спосіб ланцюгових підстановок. Типи кінцевих факторних систем детермінованих моделей, в яких використовується спосіб ланцюгових підстановок. Сутність способу і правила його застосування. Алгоритм розрахунку впливу факторів цим способом в різних типах моделей.

Спосіб абсолютних різниць. Сутність, призначення і сфера застосування. Порядок і алгоритм розрахунку впливу факторів.

Спосіб відносних різниць. Сутність і призначення способу відносних різниць, сфера його застосування. Алгоритм розрахунку впливу факторів.

Спосіб відсоткових різниць. Сутність, призначення і сфера застосування, порядок і алгоритм розрахунку впливу факторів.

Спосіб пропорційного ділення та часткової участі. Сутність, призначення, сфера застосування, порядок і алгоритми розрахунку впливу факторів.

Індексний метод. Сутність і призначення індексного методу. Алгоритм розрахунку впливу факторів цим методом для різних моделей.

Інтегральний спосіб. Основні недоліки методу елімінування. Сутність інтегрального способу, сфера його застосування. Алгоритм розрахунку впливу факторів в різних моделях інтегральним способом.

Поняття стохастичних зв'язків і задачі кореляційного аналізу. Сутність стохастичних взаємозв'язків між показниками. Відмінності стохастичних зв'язків від функціональних. Способи дослідження залежності в стохастичному факторному аналізі. Етапи стохастичного моделювання. Кореляційний аналіз, можливості його використання в аналітичних дослідженнях.

Використання парної кореляції для вивчення стохастичних залежностей. Форми стохастичних зв'язків. Способи обґрунтування рівняння зв'язку.

Методика множинного кореляційного аналізу. Необхідність застосування багатфакторного кореляційного аналізу, його етапи. Методика оцінки і практичного застосування результатів кореляційного аналізу.

Тема 8. Евристичні методи в економічному аналізі

Значення використання в економічному аналізі досвіду і інтуїції спеціалістів, їх творчого мислення. Умови, які визначають необхідність використання евристичних методів. Загальна характеристика евристичних методів, їх класифікація.

Типи аналітичних задач, що передбачають застосування методів малоупорядкованого пошуку (аналогії, інверсії, емпатії, ідеалізації тощо). Сутність методів, їх характеристика, можливості використання в економічному аналізі.

Характеристика методів упорядкованого пошуку. Етапи реалізації методів.

Безкритеріальні оцінки (ранжування, парне порівняння, бальна оцінка, експертна оцінка, експертна комісія, анкетування, інтерв'ю, метод Дельфі), їх характеристика, можливості використання в аналізі.

Критеріальні оцінки (типологія, репертуарні решітки, контрольні запитання, цільові оцінки, «павутиння»), їх характеристика, значення в економічному аналізі.

Оцінково-пошукові методи (комісії і конференції, колективного блокнота, мозкового штурму, банку ідей, активного соціологічного тестового аналізу і контролю, ділової гри): сутність, можливості використання в економічному аналізі. Схеми реалізації методів.

Тема 9. Методи економічного аналізу для обґрунтування стратегічних рішень

SWOT-аналіз. Сутність та роль SWOT-аналізу в обґрунтуванні перспективи розвитку підприємства. Методика SWOT-аналізу. Критерії оцінки сильних і слабких сторін підприємства, шкала оцінки критеріїв.

ABC-аналіз. Суть методу, напрямки його використання. Принцип Парето – основа методики ABC-аналізу. Етапи проведення ABC-аналізу.

Мережевий аналіз. Суть мережевого аналізу. Методи критичного шляху та PERT як спеціальні мережеві методи.

Основи методології фундаментального аналізу.

Тема 10. Методика аналізу основних показників господарської діяльності

Аналіз організаційно-технічного рівня підприємства. Загальна схема аналізу показників організаційно-технічного рівня. Оцінка динаміки показників рівня техніки, технології, організації виробництва праці та управління. Зміст і методи аналізу прогнозів удосконалення організаційно-технічного рівня підприємства, відповідно до прийнятої стратегії маркетингу.

Аналіз використання основних засобів. Завдання аналізу стану і використання основних засобів. Методика аналізу показників використання основних засобів. Аналіз

фондовіддачі та фондоозброєності праці. Фактори зміни фондовіддачі та її вплив на обсяги виробництва. Застосування способів детермінованого факторного аналізу для виявлення резервів зростання ефективності використання основних засобів.

Аналіз використання матеріальних ресурсів. Завдання аналізу придбання й використання матеріальних ресурсів, інформаційне забезпечення. Аналіз забезпеченості виробництва продукції матеріальними ресурсами. Аналіз використання матеріалів. Розрахунок впливу факторів «норми» і «ціни» на загальні витрати матеріальних ресурсів. Аналіз відхилень від норм за причинами та винуватцями. Аналіз матеріаломісткості та матеріаловіддачі.

Аналіз використання трудових ресурсів. Завдання аналізу використання трудових ресурсів. Інформаційне забезпечення аналізу.

Аналіз трудомісткості продукції. Аналіз продуктивності праці. Пошук резервів підвищення продуктивності праці і збільшення випуску продукції.

Аналіз собівартості продукції. Завдання та інформаційне забезпечення аналізу собівартості продукції. Система показників собівартості продукції. Загальна схема формування витрат на виробництво продукції. Аналіз загальних показників собівартості виробленої продукції. Аналіз витрат на 1 грн. продукції за цінами продажу. Факторний аналіз витрат на 1 грн. продукції. Аналіз собівартості окремих виробів. Аналіз витрат на виробництво за елементами та статтями калькуляції.

Аналіз виробництва продукції, робіт і послуг. Значення, завдання аналізу виробництва продукції, робіт і послуг. Аналіз обсягу виробництва продукції в натуральному і вартісному виразі. Аналіз динаміки обсягу виробництва продукції. Аналіз якості продукції, робіт і послуг. Показники якості, методика їх аналізу. Аналіз життєвого циклу продукції.

Методика аналізу оборотності оборотних засобів. Методика аналізу прибутку та рентабельності. Методика аналізу ліквідності, платіжної спроможності і ринкової стійкості. Методика аналізу використання власного капіталу та залучених коштів.

Тема 11. Організація економічного аналізу

Організація економічного аналізу на підприємствах. Зміст, мета, завдання.

Принципи організації аналізу. Складові елементи організації аналітичної роботи на підприємстві. Планування аналітичної роботи. Загальний план аналізу. Тематичний план (програма) конкретних аналітичних робіт.

Організаційні системи економічного аналізу. Розподіл обов'язків між функціональними службами підприємства щодо виконання аналітичних робіт. Форми проведення внутрішнього і зовнішнього аналізу.

Основні етапи аналітичної роботи та їх характеристика. Узагальнення та оформлення результатів аналізу.

Тема 12. Інформаційне забезпечення економічного аналізу

Система інформації як база даних для економічного аналізу. Принципи організації інформаційного забезпечення. Вимоги до організації інформаційного забезпечення. Класифікація інформації для економічного аналізу. Джерела інформації, їх характеристика.

Нагромадження і систематизація облікових, звітних і планових даних для аналізу, складання рядів динаміки аналізованих показників. Вихідні принципи складання аналітичних таблиць.

Фінансова звітність як основна складова інформаційного забезпечення економічного аналізу.

Перевірка достовірності джерел інформації, які використовуються в економічному аналізі.

Тема 13. Організація комп'ютерної обробки економічної інформації

Роль автоматизації економічних розрахунків у підвищенні ефективності аналітичних досліджень.

Зміст економічного аналізу в умовах автоматизованої обробки інформації. Класифікація аналітичних задач. Умови переведення аналітичних задач на ПЕОМ. Організація автоматизованого робочого місця аналітика.

Підсистеми автоматизованої ПКЕА. Забезпечуючі підсистеми: інформаційне забезпечення, програмне, організаційно-технічне, правове та ергономічне.

Розділ V. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Аналіз виробництва продукції, робіт, послуг

Значення, завдання аналізу виконання виробничої програми та реалізації продукції. Загальна схема і послідовність проведення аналізу.

Система показників, які характеризують виробничу програму по випуску продукції та її реалізації. Фактори виробництва продукції. Інформаційна база аналізу: аналіз виконання бізнес – плану, аналіз та оцінка партнерських відносин.

Аналіз ресурсного обґрунтування виробничої програми.

Аналіз виконання виробничої програми, перевірка напруженості плану по об'єму виробництва. Аналіз обсягу виробництва в натуральному і вартісному виразі. Оцінка динаміки обсягу виробництва продукції. Вимірювачі, які використовуються для обчислення динаміки показників. Аналіз впливу екстенсивних і інтенсивних факторів на динаміку обсягу виробництва продукції, методика їх розрахунку.

Аналіз товарної продукції. Оцінка виконання плану по поставках продукції, використання з цією метою показника реалізації з урахуванням виконання зобов'язань по поставкам.

Аналіз виконання виробничої програми по номенклатурі продукції. Аналіз динаміки виконання виробничої програми по номенклатурі продукції. Внутрішні і зовнішні причини зміни номенклатури продукції.

Аналіз структури продукції. Механізм впливу структури виробництва продукції у вартісному виразі на інші економічні показники. Методика розрахунку впливу структури виробництва на зміну вартості продукції.

Аналіз якості продукції і робіт. Показники якості і методика їх розрахунку. Аналіз впливу зміни якості на економічні показники роботи підприємства. Втрати від браку як показник якості виробничого процесу. Розрахунок впливу браку на об'єм продукції. Способи узагальненої оцінки, виконання плану по якості продукції.

Аналіз асортименту продукції. Співставлення асортименту випущеної продукції з передбаченим у договорах. Комплексний аналіз впливу асортиментно–структурних зрушень на економічні показники роботи підприємства. Методика розрахунку впливу асортименту на вартісні показники продукції.

Аналіз ритмічності виробництва. Виявлення резервів збільшення виробництва при умові збільшення його ритмічності.

Тема 2. Аналіз попиту, стану ринку та реалізації продукції

Значення і задачі аналізу попиту, стану ринку та реалізації продукції. Вивчення й оцінка попиту на продукцію і послуги підприємства і ємкості ринку для обґрунтування плану виробництва і реалізації продукції. Загальна схема аналізу попиту, стану ринку, його зміст. Система показників і фактори, які визначають рівень попиту на продукцію і послуги. Види ринків і їх характеристика. Система показників, які характеризують структуру ринків.

Методи аналізу ринків збуту товарів. Формування системи інформаційного забезпечення для аналізу ринку попиту на продукцію і послуги підприємства, організація аналізу.

Методи оцінки залежності попиту від економічних показників розвитку національної економіки: кореляційний і регресивний аналіз, метод найменших квадратів, оцінка стану попиту і його динаміки, рівня конкуренції. Вивчення функції кривих попиту, його цінової еластичності для прийняття управлінських рішень.

Оцінка конкурентоспроможності продукції та партнерських відносин.

Аналіз збуту окремих товарів. Обґрунтування цін на базі критерію максимізації прибутку. Обґрунтування цін по критерію динаміки середніх і граничних витрат.

Розрахунок критичного обсягу реалізації.

Аналіз виконання плану реалізації продукції. Аналіз виконання договорів поставки. Підсумкова оцінка виконання договірних зобов'язань по поставках і реалізації; по обсягу, строках, асортименту і якості. Характеристика взаємозв'язків показників випуску, відвантаження і реалізації продукції. Аналіз резервів росту реалізації продукції.

Тема 3. Аналіз використання матеріальних ресурсів на підприємстві

Мета, завдання та джерела інформації аналізу матеріальних ресурсів. Система показників, які характеризують забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами і ефективність їх використання.

Аналіз виконання плану МТП. Оцінка реальності та відповідності потребам виробництва плану постачання. Оцінка виконання договорів постачальниками. Аналіз потреби в матеріальних ресурсах. Аналіз ритмічності поставок.

Аналіз складських запасів. Аналітичне обґрунтування рішень по формуванню виробничих запасів і рівня їх заготівельної собівартості. Оцінка забезпеченості виробничими запасами, їх комплектності.

Аналіз прогресивності та обґрунтованості норм використання матеріалів в виробництві. Оперативний аналіз використання матеріальних ресурсів.

Аналіз матеріаломісткості. Аналіз матеріаловіддачі. Аналіз динаміки матеріаломісткості і матеріаловіддачі продукції та причин зміни їх рівня в порівнянні з очікуваним періодом. Підрахунок резервів збільшення випуску продукції при умові кращого використання матеріальних ресурсів в виробництві.

Тема 4. Аналіз організаційно–технічного рівня підприємства (ОТР)

Мета, завдання та джерела інформації. Система показників організаційно–технічного рівня підприємства та загальна схема аналізу. Класифікація факторів організаційно–технічного рівня підприємства.

Аналіз організаційного рівня виробництва. Аналіз рівня техніки. Аналіз рівня технології, ступеня її прогресивності.

Аналіз рівня управління. Оцінка конкурентоспроможності продукції. Аналіз оргтехрівня підготовки виробництва.

Зведена оцінка виконання плану технічного та організаційного розвитку та його впливу на ефективність виробництва.

Аналітичне обґрунтування рішень, які приймаються по удосконаленню ОТР підприємства відповідно до прийнятої стратегії маркетингу.

Тема 5. Аналіз стану та використання основних засобів

Мета, завдання та джерела аналізу. Система показників стану та використання виробничого потенціалу, загальна схема аналізу.

Аналіз стану і динаміки основних засобів, співвідношення активної і пасивної їх

частини. Характеристика технічного стану основних засобів. Вплив плану ремонту основних засобів та їх дострокового вибуття на випуск продукції.

Аналіз складу, структури основних засобів та їх руху. Аналіз ефективності відтворення основних засобів. Аналіз фондоозброєності праці.

Аналіз ефективності використання основних засобів. Факторний аналіз фондовіддачі. Аналіз використання виробничих потужностей.

Характеристика використання фонду часу роботи обладнання та його впливу на обсяг продукції.

Тема 6. Аналіз використання трудових ресурсів

Мета, завдання, значення та джерела інформації. Система показників, які характеризують забезпеченість трудовими ресурсами та продуктивність праці, загальна схема аналізу.

Аналіз забезпеченості підприємства робочою силою, її складу та руху. Показники, які характеризують рух персоналу. Оцінка кваліфікаційного рівня персоналу підприємства та змін в його складі за віком, стажем роботи, освітою.

Система показників, які характеризують повноту використання трудових ресурсів.

Аналіз продуктивності праці. Аналіз продуктивності праці на одного працюючого та одного робітника. Факторний аналіз продуктивності праці. Система показників (узагальнюючих, часткових та допоміжних) продуктивності праці. Джерела та порядок розрахунку резервів підвищення продуктивності праці.

Аналіз виконання норм виробітку. Співставлення показників середнього виробітку одного працюючого та працівника з метою виміру впливу зрушень в структурі промислово–виробничого персоналу на виконання плану по продуктивності праці. Аналіз причин втрат робочого часу, розрахунок їх впливу на зниження середньорічного виробітку та зменшення обсягу продукції. Залежність середньогодинного виробітку від трудомісткості продукції. Факторний аналіз середньогодинного виробітку.

Аналіз працемісткості продукції. Порядок визначення працемісткості продукції. Взаємозв'язок показників працемісткості продукції і продуктивності праці. Методика аналізу працемісткості продукції, фактори зміни її рівня. Визначення резервів зниження працемісткості продукції.

Аналіз формування фонду оплати праці. Аналіз рівня оплати праці. Загальна блок–схема аналізу формування фонду оплати праці. Факторний аналіз формування ФОП. Визначення абсолютного і відносного відхилення по ФОП.

Аналіз використання ФОП. Аналіз непродуктивних виплат. Резерви раціонального використання ФОП. Вивчення причин змін змінної і постійної частини ФОП. Вивчення співвідношення між темпами росту продуктивності праці та її оплати. Аналіз показників ефективності використання фонду оплати праці.

Тема 7. Аналіз витрат на виробництво продукції (робіт, послуг)

Ціль, завдання та джерела інформації, об'єкти аналізу собівартості продукції.

Загальна оцінка собівартості продукції.

Аналіз складу та структури оперативних витрат за економічними елементами. Статті собівартості. Виявлення впливу факторів на зміну собівартості окремих елементів та статей витрат. Методика аналізу прямих, непрямих витрат.

Аналіз матеріальних витрат в собівартості продукції. Аналіз витрат на паливо та енергію. Аналіз транспортно–заготівельних витрат. Аналіз корисного використання сировини та матеріалів.

Аналіз витрат на заробітну плату. Виявлення впливу фактичного співвідношення темпів росту продуктивності праці та заробітної плати на собівартість продукції. Аналіз

складу фонду оплати праці, виявлення непродуктивних виплат та невиправданих перевитрат. Зведений підрахунок резервів зменшення собівартості за рахунок мобілізації резервів економії заробітної плати.

Склад комплексних статей витрат. Аналіз комплексних статей собівартості. Визначення абсолютної економії та перевитрат. Підрахунок резервів зниження собівартості за рахунок ліквідації невиправданих перевитрат проти кошторису по окремим видам витрат і непродуктивних витрат, а також при умові збільшення об'єму виробництва.

Аналіз витрат від браку продукції. Аналіз витрат на освоєння виробництва нових видів продукції та інших спеціальних витрат, які включаються в собівартість. Аналіз невиробничих витрат. Аналіз інших комплексних статей собівартості. Аналіз собівартості важливих видів продукції.

Аналіз витрат на 1 грн. товарної продукції. Аналіз впливу чинників зміни витрат на 1 грн. товарної продукції.

Узагальнення результатів аналізу собівартості. Зведений підрахунок резервів зниження собівартості продукції.

Тема 8. Аналіз фінансових результатів

Поняття фінансових результатів діяльності підприємства. Мета, завдання та джерела інформації аналізу.

Система показників фінансових результатів. Місце прибутку, доходу в системі узагальнюючих показників, їх значення в оцінці і стимулюванні економічної ефективності підприємства. «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» – основне джерело оцінки та аналізу формування фінансових результатів.

Аналіз формування та використання доходу по складовим елементам. Аналіз доходу від реалізації продукції. Аналіз доходу від іншої операційної діяльності. Аналіз доходів від фінансової та інвестиційної діяльності. Аналіз загальної доходності підприємства. Аналіз доходності продукції.

Оцінка виконання плану по прибутку. Перевірка обґрунтованості та напруженості плану прибутку, його зв'язок з планом реалізації. Аналіз виконання плану прибутку від реалізації.

Аналіз валового прибутку. Аналіз факторів, що впливають на прибуток (збиток) від реалізації товарної продукції.

Аналіз чистого прибутку. Послідовність формування чистого прибутку. Чинники, які впливають на величину чистого прибутку.

Аналіз рівнів, динаміки і структури фінансових результатів. Напрямки аналізу: зміна показників у досліджуваному періоді (горизонтальний аналіз); структура показників та їх змін (вертикальний аналіз).

Факторний аналіз прибутку (збитку) від операційної діяльності. Фактори, що впливають на операційний прибуток (ціна на реалізовану продукцію, обсяги реалізованої продукції, собівартість реалізованої продукції, структура реалізованої продукції).

Аналіз показників рентабельності. Система показників рентабельності підприємства та окремих видів продукції. Деталізація впливу окремих факторів на рентабельність: загальна рентабельність виробництва, реалізованої продукції (рентабельність продукції за прибутком від реалізації, за чистим прибутком), рентабельність капіталу (активів), власного капіталу, рентабельність підприємницької діяльності. Використання трьохфакторної моделі аналізу.

Тема 9. Аналіз фінансового стану підприємства

Особливості аналізу фінансового стану підприємств в умовах ринкової економіки.

Мета, завдання та джерела інформації аналізу. Загальна схема аналізу. Аналітичні

якості балансу. Порівняльний аналітичний баланс.

Аналіз майна підприємства та джерел його формування. Аналіз якісних зрушень у майновому стані підприємства. Аналітичні показники: співвідношення між темпами збільшення виручки від реалізації продукції і валюти балансу; частка інтенсивних та екстенсивних чинників у збільшенні виручки від реалізації продукції.

Фінансова стійкість за критерієм стабільності джерел покриття запасів: абсолютна стійкість, нестійкий фінансовий стан, кризовий фінансовий стан.

Аналіз фінансової стійкості: визначення власності позичених засобів, співвідношення позичених і власних засобів, мобільності власних засобів, довготермінових фінансових вкладень.

Аналіз ліквідності. Оцінка сукупних відносних показників: коефіцієнт поточної ліквідності (покриття), загальної платоспроможності; коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Оцінювання ринкової стійкості підприємства. Показники фінансової стійкості: коефіцієнт автономії (незалежності), коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів, коефіцієнт мобільності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами, коефіцієнт виробничих засобів, коефіцієнт структури довгострокових вкладень, коефіцієнт короткострокової заборгованості, коефіцієнт автономії джерел формування запасів, співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Використання показників грошового потоку для оцінювання фінансової стійкості підприємства (рентабельність на основі грошового потоку, коефіцієнт самофінансування, коефіцієнт обслуговування боргу).

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості. Аналіз оборотності оборотних коштів. Визначення показників оборотності обігових коштів, тривалість одного обороту, одиноденний оборот.

Методика комплексної порівняльної рейтингової оцінки фінансового стану, аналіз беззбитковості підприємства та попередження його банкрутства.

Розділ VI. АУДИТ

Тема 1. Наукові основи аудиту

Суть, значення і поняття аудиту та контролю в ринкових умовах. Відмінність аудиту від ревізії фінансово-господарської діяльності підприємства.

Виникнення аудиту та розвиток аудиторської діяльності. Призначення та необхідність виникнення аудиту. Теоретичне обґрунтування необхідності виникнення: потреби потенційного або існуючого інвестора, теорія агентів, теорія мотивацій. Етапи розвитку аудиту (підтверджуючий, системоорієнтований, ризикоорієнтований) та їх характеристика. Ознаки необхідності виникнення аудиту та розвиток аудиторської діяльності в Україні.

Визначення аудиту. Основні елементи визначення аудиту. Поняття аудиту.

Поняття аудиторської діяльності та її складові. Мета аудиту та контролю.

Дефініція поняття предмет аудиту. Адекватність відображення господарського факту як предмет аудиту. Інтерпретація господарського факту та оцінка його на відповідність. Об'єкти аудиту, їх класифікація.

Тема 2. Організаційно-правові основи аудиту

Регулювання аудиторської діяльності в Україні. Суб'єкти регулювання аудиторської діяльності: держава та професійні організації. Аудиторська палата України, Спілка аудиторів України, Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів, їх повноваження, функції та обов'язки.

Рівні правового регулювання аудиторської діяльності. Характеристика офіційних документів з аудиту. Поняття стандартів і норм аудиту.

Міжнародна регламентація аудиторської діяльності. Основні постулати, такі як базові пропозиції, послідовні передумови, логічні принципи і необхідні умови. Міжнародні стандарти аудиту та їх характеристика.

Національні нормативи аудиту, їх характеристика, застосування. Кодекс професійної етики аудиторів України. Внутрішні стандарти аудиту.

Суб'єкти проведення аудиту в Україні. Аудитор, його статус і сертифікація. Термін чинності сертифіката та підтвердження професійної придатності аудиторів. Порядок отримання та скасування сертифіката. Підвищення кваліфікації аудитора.

Принципи аудиту, їх характеристика. Методологічні принципи та принципи професійної етики (конфіденційність, незалежність, об'єктивність, неупередженість, професійна поведінка та професійні норми). Принцип незалежності, його правовий, етичний та економічний аспекти.

Тема 3. Види аудиту

Класифікація аудиту за певними ознаками та її практичне застосування. Види аудиту відповідно до вимог законодавства. Обов'язковий та ініціативний аудит.

Види аудиту за об'єктами. Аудит фінансової звітності, аудит на узгодження, операційний аудит. Аудит за способом організації.

Види аудиту за суб'єктами здійснення. Відмінності зовнішнього та внутрішнього аудиту, їх взаємозв'язок.

Внутрішній контроль та його характеристика. Структура системи внутрішнього контролю. Середовище контролю та фактори, що його зумовлюють. Вивчення і оцінка системи внутрішнього контролю. Документування результатів вивчення системи внутрішнього контролю. Тестування системи внутрішнього контролю.

Внутрішній аудит. Основні завдання внутрішнього аудиту. Організація системи внутрішнього аудиту. Відмінності внутрішнього аудиту від внутрішнього контролю. Взаємозв'язок внутрішнього та зовнішнього аудиту.

Тема 4. Організація проведення аудиторської перевірки

Основні стадії проведення аудиту, їх характеристика. Клієнти аудиторських фірм та критерії їх відбору. Збір загальних відомостей про клієнта. Переддоговірне листування та попередня експертиза. Види та правова оцінка договорів щодо надання аудиторських послуг.

Планування аудиту, його мета, конкретизація завдань аудиту у процесі планування.

Загальний план аудиту, його зміст. Програма аудиту та її складові.

Тема 5. Аудиторський ризик

Суть аудиторського ризику та його складові. Поняття власного ризику. Поняття ризику контролю. Поняття ризику не виявлення помилок. Методика визначення величини аудиторського ризику. Модель аудиторського ризику та її використання на практиці.

Тема 6. Методика отримання доказів та виявлення помилок

Аудиторські докази, їх суть і класифікація. Достатність і належність аудиторських доказів. Основні умови збору доказів. Прийоми і процедури отримання аудиторських доказів. Джерела аудиторських доказів.

Поняття суттєвості в аудиті. Суттєвість та її взаємозв'язок з аудиторською перевіркою. Послідовність застосування суттєвості на різних етапах аудиту. Суттєве та

несуттєве відхилення. Залежність між аудиторськими доказами, ризиком та суттєвістю.

Поняття методу та методика аудиту. Методичні прийоми проведення аудиторської перевірки. Методичні прийоми організації аудиторської перевірки: суцільна, вибіркова та комбінована перевірка. Аудиторські процедури.

Класифікація помилок та шахрайства. Процедури виявлення помилок і шахрайства: процедури контролю повноти даних, процедури контролю точності, процедури контролю на дозволеність, процедури контролю за збереженням майна. Модифіковані (додаткові) процедури.

Види, поняття та причини виникнення помилок. Поняття та шляхи здійснення обману. Фальсифікація документів. Наслідки помилок та обману. Дії аудитора під час виявлення шахрайства та помилок.

Тема 7. Документальне оформлення аудиту

Поняття і класифікація робочих документів аудитора. Робочі документи, підготовлені під час планування, проведення перевірки, узагальнення її даних, а також документальна інформація, одержана в ході аудиту від третіх осіб.

Класифікація робочих документів аудитора: за способом і за часом ведення і використання; за способом і джерелами одержання: за ступенем деталізації, за ступенем стандартизації; за формою представлення; за тенденцією складання.

Методика складання робочих документів аудитора і ведення аудиторського дос'є. Організаційні, адміністративні документи аудиторських процедур з окремих статей річного звіту й інші аудиторські дані, висновок, рекомендації (пропозиції).

Аудиторський звіт та аудиторський висновок. Загальні вимоги до аудиторського висновку.

Види аудиторських висновків. Позитивний висновок, умови його представлення. Обставини для ненадання безумовно позитивного висновку: впевненість та незгода. Умовно-позитивний висновок. Негативний висновок та умови його представлення. Відмова від надання висновку.

Вимоги до стилю формування аудиторського висновку. Порядок складання та надання аудиторських висновків. Рішення користувачів звітності за результатами аудиту.

Тема 8. Загальна методика перевірки достовірності фінансової звітності

Фінансова звітність як основний об'єкт аудиторської перевірки. Інформаційні потреби користувачів фінансової звітності. Мета, загальні принципи і джерела інформації аудиту фінансової звітності. Якісні характеристики фінансової звітності. Межі аудиту фінансової звітності. Суттєвість в аудиті фінансової звітності. Шахрайство в аудиті та фальсифікація звітності.

Загальний огляд фінансової звітності підприємства. Порядок проведення аудиту фінансової звітності. Формальна та аналітична перевірка звітності підприємства. Перевірка правильності складання звітності. Перевірка узгодженості показників форм фінансової звітності.

Тема 9. Аудит Балансу

Завдання та джерела інформації аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан). Методика аудиту статей активу Балансу (Звіту про фінансовий стан): аудит необоротних та оборотних активів. Методика аудиту статей пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан): аудит власного капіталу, аудит довгострокових та поточних зобов'язань.

Сутність, завдання та джерела інформації аудиту фінансового стану підприємств. Порядок розрахунку показників, які характеризують фінансовий стан підприємств. Оцінка

ліквідності підприємства, фінансової стабільності, оборотності майна та виробничого потенціалу. Розробка стратегії розвитку підприємства.

Методика проведення інвентаризації активів, капіталу та зобов'язань в ході аудиту.

Матеріали інвентаризації як об'єкт аудиторського дослідження.

Тема 10. Аудит Звіту про фінансові результати

Завдання та джерела інформації аудиту Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід). Методика аудиту Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід): перевірка порядку формування фінансового результату, сукупного доходу, елементів операційних витрат, розрахунку показників прибутковості акцій.

Аудит ефективності господарської діяльності: мета, завдання та методика оцінки результатів діяльності підприємства при проведенні аудиту.

Тема 11. Аудит Звіту про рух грошових коштів

Завдання та джерела інформації аудиту Звіту про рух грошових коштів. Методика аудиту Звіту про рух грошових коштів. Методика перевірки руху коштів у результаті операційної діяльності, інвестиційної діяльності та фінансової діяльності.

Мета та завдання аудиту ефективності руху грошових коштів. Методика визначення чистого руху коштів за прямим та непрямим методом. Оцінка ефективності руху грошових коштів.

Тема 12. Аудит Звіту про власний капітал

Завдання та джерела інформації аудиту Звіту про власний капітал. Методика аудиту Звіту про власний капітал.

Перевірка відповідності зареєстрованого капіталу законодавчим вимогам та статутним документам. Аудит результатів діяльності акціонерних товариств. Аудит нарахування та виплати дивідендів. Методика перевірки капіталу у дооцінці, додаткового капіталу, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку, неоплаченого та вилученого капіталу.

Мета та завдання аудиту руху та ефективності використання власного капіталу.

Оцінка легітимності руху власного капіталу та ефективності його використання.

СПИСОК основної рекомендованої літератури

1. Аналіз господарської діяльності: Г. Даценко, Н. Коцеруба, І. Крупельницька, О. Кудирко, І. Лобачева; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Вінниц. торг.-екон. ін-т. Вінниця. 2021. 416 с.
2. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 534 с.
3. Ковальчук Т.М. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 560 с.
4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779
5. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку 1-34. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1>
6. Облік і аудит: навч. посібник / Т.М.Ковальчук, І.І.Никифорак; за ред. Т.М.Ковальчук. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. 316 с.
7. Облік, аналіз, аудит і оподаткування: навч.-метод. посібник / А.І.Вергун, Т.В.Косташ, Т.М.Ковальчук, М.А.Проданчук, І.І.Никифорак; за заг. ред. д.е.н., проф. Т.М.Ковальчук. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2020. 520 с.
8. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
10. Фінансовий облік : підручник; 2-ге вид., доп. та перероб. / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, П. Н. Денчук [та ін.]. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 482 с.

Додаткова література

1. Аудит в умовах сталого розвитку: колективна монографія / За заг. ред. проф. О.А. Петрик. К.: КНЕУ, 2021. 231 с.
2. Пархоменко В.М., Малюга Н.М., Пилипенко О.І., Боримська К.П., Шкуліпа Л.В. Розвиток бухгалтерського обліку в системі фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання: теорія та методологія: монографія / за ред. Н.М. Малюги. Київ: НАСОА, 2020. 233 с.
3. Ковальчук Т.М., Вергун А.І. Аналіз фінансового стану : теорія, методика, організація : монографія. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 176 с.

**Критерії оцінювання знань абітурієнтів
під час проведення фахового іспиту
для вступників на другий (магістерський) рівень вищої освіти
за спеціальністю D1 Облік і оподаткування
Освітня програма «Облік і оподаткування»**

Фаховий іспит для абітурієнтів з дипломом ОКР «Спеціаліст» та ОС «Магістр» чи інших спеціальностей проводиться у формі тестування. Зміст тестових завдань фахового іспиту відповідає програмам фахових дисциплін відповідних освітніх програм підготовки фахівців на базі ступеня вищої освіти «Бакалавр» за спеціальністю D1 Облік і оподаткування.

Абітурієнт на фаховому вступному іспиті повинен вказати правильні відповіді на поставлені тестові запитання шляхом зазначення одного варіанту відповіді серед наведених, який він вважає правильним. У кожному тестовому завданні серед запропонованих варіантів відповідей вірним є лише один. Оцінювання результатів фахового вступного іспиту проводиться за 200-бальною шкалою, для того, щоб узгодити оцінювання абітурієнта із ЄФВВ та ЄВІ.

Завдання вважається виконаним, якщо учасник вступного іспиту вибрав і позначив відповідь у бланку відповідей (або у програмі тестування при застосуванні ПК). Завдання з вибором однієї правильної відповіді оцінюють в 0 або 4 бали:

- 4 бали, якщо вказано правильну відповідь;
- 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповіді на завдання не надано.

Максимальна кількість балів, яку може набрати вступник, правильно виконавши всі завдання – 200 балів.

Гарант освітньої програми
«Облік і оподаткування»

д.е.н., проф. Ковальчук Т.М.